

УДК 336.713:336.717.3

Ілляш В.Ю.

магістр

Чаленко Н.В.

к.е.н., доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

В статті визначені особливості формування та проблеми реалізації депозитної політики комерційних банків України. Розглянуто місце та роль депозитної політики комерційного банку в забезпеченні ефективності банківської системи. Узагальнені інструменти реалізації депозитної політики комерційного банку. Запропоновані заходи для поліпшення та становлення депозитної політики банків.

Ключові слова: депозитна політика, зобов'язання банку, інструменти депозитної політики, банківська система, проблеми депозитної політики, інструменти реалізації депозитної політики.

Постановка проблеми. Сьогодні, коли міжнародні банки знизили обсяги кредитування вітчизняних банків, а також, зважаючи на недостатність ресурсів на внутрішньому банківському ринку, посилюється значення депозитних ресурсів, які банк повинен залучити шляхом здійснення депозитних операцій. Боротьба за залучення коштів фізичних та юридичних осіб посилилася. Саме тому виникає необхідність у чітко продуманій організації депозитної політики, яка стає основою забезпечення діяльності банків, у цьому і є актуальність дослідження.

Депозитна політика комерційного банку – це стратегія і тактика банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації їх джерел.

Визначення пріоритетних напрямів розвитку та удосконалення банківської діяльності в процесі залучення й акумулювання ресурсів, розвитку депозитних операцій та підвищенні їх ефективності – основна мета депозитної політики.

Потрібно розрізняти роль депозитної політики як на макроекономічному рівні, так і на рівні окремо взятого комерційного банку. На макроекономічному рівні депозитна політика має важливе значення для формування позичкового фонду. Депозитна політика комерційного банку як надбудовна категорія ґрунтується на дослідженні досягнутого рівня розвитку депозитних відносин банку з клієнтами (у тому числі із населенням) і націлена на їх вдосконалення та розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепції, присвячені проблематиці депозитної діяльності банків, змінюються та ускладнюються разом зі зміною кон'юнктури обігу кредитів. Проблемам формування ефективної депозитної політики комерційних банків присвячені дослідження вітчизняних економістів, зокрема Н. Парасія Вергуленко, Д. Олійник, В. Антонюка, О. Васюренко, О. Дмитрієва та ін. [1].

Задля стабілізації ситуації на депозитному ринку та нейтралізації впливу зовнішньої фінансової кризи на фінансову систему НБУ було прийнято постанову «Про додаткові заходи щодо діяльності банків», в якій відмічено, що комерційні банки можуть виконувати свої зобов'язання за всіма типами договорів із залучення коштів у будь-якій валюті лише в разі настання терміну завершення зобов'язань [2]. Також згідно з постановою НБУ «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» фонд гарантує повернути кожному вкладнику не менше, ніж 150000 грн. [3].

Кількість робіт з питань вказаної проблематики досить велика, але багато з них мають дискусійний характер, тому потребують подальших наукових досліджень і практичної апробації.

Формування цілей статті. Метою даної роботи є узагальнення методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування механізму депозитної політики банку, налаштування інструментів її реалізації, що забезпечують сталий розвиток банківської установи.

Виклад основного матеріалу. Дослідженням змісту депозитної політики у контексті розвитку банківської системи займалась велика кількість як зарубіжних, так і вітчизняних вчених.

Серед вітчизняних вчених Я. Грудзевич та М. Вознюк визначали депозитну політику банківської установи як «стратегію і тактику банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів для визначення найефективнішої комбінації їх джерел» [4].

Визначення І. О. Лаврушина звужується до поняття регулювання ліквідності та поряд із цим автор включає сферу запозичення у процес реалізації депозитної політики, що зменшує кількість вище визначених складових ресурсної політики.

Г. С. Панова розглядає депозитну політику банку у вузькому значенні як невід'ємну складову кредитної політики банку в цілому і вважає, що депозитна політика – це банківська політика щодо залучення коштів у депозити та ефективне управління ними. Таке визначення не є точним, оскільки акумульовані банківські ресурси та депозити спрямовуються не лише у сектор кредитування, але й на інші операції банку. Суб'єктивність депозитної політики полягає у тому, що вона визначається оцінкою її корисності порівняно із її відсутністю. У цьому значенні депозитна політика може розглядатись виключно як система управлінських рішень, програма дій або документ, що містить напрями діяльності банку у галузі проведення депозитних операцій. Об'єктивність депозитної політики пов'язана із дією економічних законів розвитку [5].

Узагальнюючи різноманітні погляди вітчизняних вчених, депозитна політика – це стратегія і тактика комерційного банку відносно залучення коштів вкладників та інших кредиторів, що при визначеному рівні дохідності та ризику забезпечує формування достатньої для здійснення діяльності ресурсної бази, стійкість банківської установи, а також збереження її конкурентних переваг на фінансовому ринку. Отже, наведене визначення буде орієнтуючим у розгляді подальших питань протягом даної роботи.

Депозитна політика є важливим елементом діяльності на рівні окремого банку, а також на рівні всієї економіки країни, тому доцільним є аналіз на макрорівні та мікрорівні.

Розрізняють два типи депозитної політики на макрорівні. Перший – консервативна політика, або політика сильного державного регулювання депозитних установ, – здійснюється за сильної інфляції або стагфляції, коли зростання рівня сукупних цін супроводжується значним спадом обсягів сукупного виробництва. Основна її мета — посилення депозитної дисципліни. Другий тип депозитної політики – ліберальна, що передбачає значне збільшення грошово-кредитних установ, які мають право відкривати поточні рахунки. Ліберальна політика ефективна за незначного рівня інфляції. За високого рівня інфляції вона нераціональна, оскільки додатково підвищує її.

На мікроекономічному рівні роль депозитної політики виявляється у забезпеченні стабільності та стійкості банку, його рентабельності, ліквідності і надійності, а також адекватності його діяльності потребам клієнтів [6].

На сьогодні існують умови, коли між банками виникає боротьба за кожного клієнта, пропонується застосування різних інструментів, зокрема це такі інструменти маркетингу як:

- 1) SWOT-аналіз, він дозволяє провести детальне вивчення зовнішнього і внутрішнього середовища банку, виявити сильні та слабкі його сторони.

2) Бенчмаркінг, він дає змогу безупинно проводити систематичний пошук найкращих практик, які приводитимуть банк до досконалішої форми. Використання даного інструменту дає банку наступні можливості: відповідність вимогам клієнтів, ефективна диверсифікація фінансів, запозичення найкращих методів та ін.

3) CRM-технологія, вона спрямована на розробку бізнес рішень для клієнтів, та створення умов зміцнення відносин між банком та клієнтом.

Інструменти депозитної політики комерційних банків, визначення надійності та економічної безпеки розроблено і вдосконалено такими вченими Л. Батраковою, В. Кочетковим, В. Павлюком, С. Х'юзом, А. Мейданом та іншими.

Постійне зростання «популярності» інструментів депозитної політики банку є об'єктивною закономірністю. Будь-яке схвалюване рішення має бути раціональним з економічної та соціальної точок зору. Тому використання цілісного та ефективного інструментарію реалізації депозитної політики припускає створення конкретних механізмів, які спільно з комплексом регулятивних чинників забезпечували б формування ресурсного потенціалу і джерел інвестицій.

Сучасні логіко-системні дослідження процесу формування інструментарію депозитної політики банку ставлять питання про необхідність чіткого визначення методів, за допомогою яких інструменти депозитної політики створюватимуться і коректуватимуться. У даний час спостерігається перехід від неформальних методів, таких як управлінська інтуїція, до формальних. Кінцевою метою застосування даних методів є одержання можливості створення настільки довершеного інструментарію, щоб до нього включалися всі основні аспекти діяльності банку, які стосуються формування його ресурсного потенціалу, всі значущі змінні та пов'язані з цим і прийняті рішення, і ті, які будуть прийняті [7].

У останні роки в Україні все більшої популярності набуває така послуга як страхування депозитів страховими компаніями. Суть такого страхування

полягає у створенні системи захисту грошових вкладів, що знаходяться на депозитних рахунках у банках, на випадок банкрутства банків. Дана система покликана захистити дрібних вкладників від фінансових втрат, а також запобігти масовому вилученню вкладів з банку, який перебуває у тяжкому фінансовому становищі.

Активізація банківських інститутів на депозитному ринку можлива і через:

- 1) використання нових депозитних інструментів;
- 2) підвищення привабливості вкладів шляхом раціонального поєднання цінних і нецінних методів;
- 3) спрощення режиму функціонування депозитних рахунків [8].

На основі даних ПАТ КБ «ПриватБанк» проведено аналіз зобов'язань (табл. 1).

Таблиця 1.

Аналіз зобов'язань ПАТ КБ «ПриватБанк»

Стаття	Тис. грн.			Відхилення, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2011	2012	2013				
	1	2	3	4=3-2	5=3-1	6=(4*100)/2	7=(5*100)/1
Кошти банків	14559473	10104288	11912840	1808552	-2646633	17,90	-18,18
Кошти клієнтів	74449731	91288195	106324238	15036043	31874507	16,47	42,81
Боргові цінні папери, емітовані банком	6299283	6323709	7995554	1671845	1696271	26,44	26,93
Інші залучені кошти	1415	51415	3103	-48312	1688	-93,96	119,29
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	35634	20913	51277	30364	15643	145,19	43,90
Відстрочені податкові зобов'язання	140745	4910	84525	79615	-56220	1621,49	-39,94
Резерви за зобов'язаннями	83602	38800	39588	788	-44014	2,03	-52,65
Інші фінансові зобов'язання	1646737	1157456	2297367	1139911	650630	98,48	39,51
Інші зобов'язання	109173	150683	605241	454558	496068	301,67	454,39
Субординований борг	1235277	1225747	1226226	479	-9051	0,04	-0,73
Зобов'язання групи вибуття	-	-	-	-	-	-	-
Усього зобов'язань	98561070	110366116	130539959	20173843	31978889	18,28	32,45

За аналізом даного банку визначені наступні зміни:

– кошти клієнтів в 2013 році в порівнянні з 2012 роком збільшились на 16,47%, та в порівнянні з 2011 роком на 42,81% збільшились, це є позитивним показником для банку, що свідчить про збільшення кількості клієнтів в банку, та їх довіри до нього;

– згадуючи про конкуренцію банків, тут ми чітко спостерігаємо, що довіра банків значно зменшилась в 2013 році в порівнянні з 2011 роком на 17,90%, та продовжує зменшуватись у порівнянні з попереднім 2012 роком на 18,18%.

Не зважаючи на позитивні тенденції щодо зростання обсягів депозитів у вітчизняних банках, існують і певні проблеми, з якими стикаються банки при залученні коштів клієнтів.

По-перше, це розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків – з іншого.

По-друге, є певні проблеми з формуванням довіри у потенційного клієнта банку.

По-третє, банки мають проблеми з підвищенням зацікавленості індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках.

По-четверте, існують питання у використанні цінових і нецінових методів залучення ресурсів.

По-п'яте, банки мають проблеми з використанням нецінових методів залучення коштів.

Для вирішення даних проблем, можна використати наступні напрями:

1. Розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків – з іншого:

а) розробка простих і зрозумілих споживачу депозитних продуктів, які б не потребували значних витрат з боку банку; врахування інтересів певного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська установа;

б) розвиток новітніх банківських технологій, поліпшення якості обслуговування банком клієнтів.

2. Формування довіри у потенційного клієнта:

a) формування бездоганної ділової репутації банку;
b) забезпечення фінансової стійкості та надійності банку;
c) ретельне та постійне вивчення інтересів і запитів вкладників – юридичних та фізичних осіб, надання найзручніших форм депозитного обслуговування.

3. Підвищення зацікавленості індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках:

a) переорієнтація депозитної політики на нові джерела ресурсів, її модернізація та перегляд цілей;

b) запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків населення; активніше використання можливостей з комплексного обслуговування клієнтури, тобто необхідність надання індивідуальним вкладникам додаткових послуг, які супроводжують взаємини із банком у процесі традиційного депозитного обслуговування.

4. Використання цінових методів залучення ресурсів:

a) формування банками адекватної процентної політики, спрямованої на залучення та стійке утримання коштів населення на депозитних рахунках.

5. Використання нецінових методів залучення ресурсів:

a) поліпшення якості обслуговування клієнтів; розширення спектра депозитних послуг; комплексне обслуговування; додаткові види послуг за вкладами; розширення філіальної мережі;

b) залучення до роботи в банку досвідчених менеджерів, які володіють навичками розробки та впровадження пакетів депозитних послуг.

Висновки. Поданий матеріал засвідчує актуальність порушеної проблеми, оскільки ефективна діяльність комерційних банків базується на можливості та перспективності формування портфеля залучених фінансових ресурсів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на обґрунтування методів, інструментів та важелів депозитної політики, що дозволить забезпечити не тільки достатній капітал, а й високий рейтинг банківської установи.

Список використаної літератури

1. Рисін В. В. Складові елементи ефективної ресурсної політики комерційного банку / В. В. Рисін // Регіональна економіка. – 2009. – № 3.
2. Постанова НБУ «Про додаткові заходи щодо діяльності банків від 11.10.2008 р.» № 319 [Текст] // Законодавчі та нормативні акти з банківської діяльності. – 2008. – Вип. 11.
3. Постанова НБУ «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 31.10.2008 р. № 639 [Текст] // Законодавчі та нормативні акти з банківської діяльності. – 2008. – Вип. 11.
4. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; за ред. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с
5. Рисін В. В. Складові елементи ефективної ресурсної політики комерційного банку / В. В. Рисін // Регіональна економіка. – 2009. – № 3. – С. 115-123.
6. Пошнєв Р. В. Депозитна політика банку: суть та значення в діяльності банківської установи / Р. В. Пошнєв // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 11. – С. 121-125.
7. Панасенко А. А. Имитационное моделирование кредитно-депозитных операций банка // Матеріали VII Міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених «Фінансовий і банківський менеджмент: досвід та проблеми». – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд». – 2005. – С.255-256.
8. Тертична Н. В. Удосконалення механізму формування депозитної політики в банках України / [Н. В. Тертична] // Науковий вісник ЛНАУ. – 2009. - № 6. – С. 141-147.

**ИЛЬЯШ В. Ю., ЧАЛЕНКО Н. В. ДЕПОЗИТНАЯ ПОЛИТИКА
КОМЕРЧЕСКОГО БАНКА И ИНСТРУМЕНТИ ЕЁ РЕАЛИЗАЦИИ**

Определены особенности формирования и проблемы реализации депозитной политики коммерческих банков Украины. Рассмотрены место и роль депозитной политики коммерческого банка в обеспечении эффективности банковской системы. Обобщены инструменты реализации депозитной политики коммерческого банка. Предложены мероприятия для улучшения и становления депозитной политики банков.

Ключевые слова: депозитная политика, обязательства банка, инструменты депозитной политики, банковская система, проблемы депозитной политики, инструменты реализации депозитной политики.

**YLYASH V Y., CHALENKO N. V. DEPOSIT POLITICS OF
COMMERCIAL BANK AND INSTRUMENTS OF HER REALIZATION**

The features of the formation and deposit policy implementation problems of commercial banks in Ukraine. The place and role of commercial bank deposit policy to ensure the efficiency of the banking system. Instruments of implementation of the policy of commercial bank deposit. The measures for the improvement and establishment of bank deposit policy

Keywords: deposit policy, problems of deposit policy, instruments of realization of deposit policy.